

SLUTLIG BEDÖMNING

Ärendenummer: FO 2007-010

Datum: 2007-06-29

Utredning om Apotekets försäljning av handelsvaror

Företagarombudsmannen, en del av Den Nya Välfärden, verkar för ett bättre företagarklimat i Sverige genom att utreda och uppmärksamma konkreta exempel på brister i företagarklimatet. Verksamheten leds på ideell basis av en styrelse bestående av företagare, ekonomer och publicister. Utredningar genomförs på eget initiativ eller efter anmälan. Anmälare kan vara företagare, politiker, journalister eller andra samhällsmedborgare som har reagerat på fall där företagande försvaras på grund av brister i lagstiftning, föreskrifter eller myndighetsutövning. Förevarande utredning rör Apotekets försäljning av handelsvaror, det vill säga produkter som inte är läkemedel (exempelvis smink, hygienartiklar och djurprodukter).

Beskrivning av fallet

Apoteket ansvarar för landets läkemedelsförsörjning och har monopol på att sälja läkemedel (inklusive djurläkemedel) i Sverige. Apoteket är inte vinstmaximerande och dess uppdrag regleras av ägardirektiv, bolagsordning och ett verksamhetsavtal med staten.¹ I Apotekets bolagsordning anges att föremålet för bolagets verksamhet skall vara att tillhandahålla varor tjänster inom läkemedelsområdet samt bedriva därmed förenlig verksamhet. Verksamheten skall bedrivas på ett sånt sätt att läkemedelsförsörjningen i Sverige främjas.²

Utöver läkemedel säljer Apoteket även så kallade handelsvaror, det vill säga varor som inte är läkemedel såsom exempelvis smink, rakblad, rakhyvlar (av känt märke), deodoranter, tandborstar, tandkräm, tuggummi, gångstavar, stegräknare med mera. Under 2006 uppgick Apotekets omsättning av handelsvaror till 2,4 miljarder kronor.³

Under 2006 öppnade Apoteket 22 nya försäljningsställen, varav 14 var så kallade Apoteket shop, det vill säga försäljningsställen som endast säljer receptfria läkemedel och

---

¹ Avtal den 20 december 2005 mellan staten och Apoteket AB om bolagets verksamhet

² 3 § Bolagsordning för Apoteket Aktiebolag, antagen vid årsstämma den 5 april 2006

³ Apoteket på två minuter,

den 3 april 2007 på <http://www2.apoteket.se/Apoteket/om/Pressrum/Pressrum/default.htm>

handelsvaror.⁴ Under 2007 planerar Apoteket öppna 25 nya försäljningsställen, varav 20 skall vara Apoteket shop.⁵ Nu utvidgar Apoteket dessutom servicen till djurägare med ett utökat sortiment med djurläkemedel, djurprodukter och särskild rådgivning.⁶

Företagarombudsmannens bedömning

Apotekets monopol på försäljning av läkemedel är starkt ifrågasatt, särskilt ensamrätten för försäljning av receptfria läkemedel, och Konkurrensverket har i en nyligen publicerad rapport beskrivit hur en avveckling av apoteksmonopolet lämpligen bör ske.⁷ Konkurrensverkets rapport är avsedd att utgöra underlag för en statlig utredning om apoteksmonopolets avskaffande.⁸ Företagarombudsmannen välkomnar ett avskaffande av apoteksmonopolet, särskilt avseende de receptfria läkemedlen. Förevarande utredning rör emellertid inte apoteksmonopolet *per se*, utan Apotekets försäljning av så kallade handelsvaror, det vill säga de produkter som inte omfattas av Apotekets monopol.

Enligt Företagarombudsmannens mening klarar det privata näringslivet väl av att i tillräcklig utsträckning tillhandahålla Sveriges invånare hudkrämer, hygienartiklar, kosmetika, gångstavar och liknande produkter. Något allmännyttigt grundat intresse av att även staten säljer dessa varor finns därmed inte.

Företagarombudsmannen anser att fri och öppen konkurrens på lika villkor en förutsättning för ett bra företagarklimat. När offentliga aktörer, kommuner, andra myndigheter eller offentligt ägda bolag, konkurrerar på den privata marknaden gör de det aldrig på lika villkor som privata aktörer, ytterst på grund av att offentliga aktörer är garanterade av skattemedel och den lägre finansiella risken det medför. Skillnaderna är i detta avseende större i förhållande till små företag. De problem som uppstår när myndigheter konkurrerar på den privata marknaden har identifierats ett flertal gånger, bland annat av Konkurrensverket och Statskontoret.⁹

I relation till statliga aktörer har Statskontoret konstaterat att "[f]rågan om statliga aktörers närvaro på marknaden är särskilt kännbar för små företag på lokala marknader. Den statliga verksamheten behöver inte vara särskilt omfattande för att det ska hindra ett litet företag från att ta sig in och konkurrera. Ur både ett näringspolitiskt och ett regional-

---

⁴ Apoteket Bokslutskommuniké 2006

⁵ Apoteket, Pressmeddelande den 17 januari 2007

⁶ Apoteket, Pressmeddelande den 20 februari 2007

⁷ Se exempelvis *Avveckla apoteksmonopolet med konsumentnyttan i fokus!*, Konkurrensverket 2007:1

⁸ Dir. 2006:136, *Omreglering av apoteksmarknaden*

⁹ Se till exempel *Myndigheter och marknader – tydligare gräns mellan offentligt och privat*, Konkurrensverkets rapportserie: 2004:4 och *Konkurrens i gränslandet mellan det offentliga och privata*, Statskontoret 2005:2 (Konkurrens i gränslandet)

politiskt perspektiv medför därför statlig kommersiell verksamhet att tillväxten begränsas eller uteblir.”¹⁰

När det gäller Apotekets försäljning av handelsvaror har Konkurrensverket konstaterat att ”Apoteket AB har, med stöd av monopolet på läkemedelsområdet, byggt upp en försäljning av handelsvaror (hudkrämer, kosmetika, schampo m.m.) som konkurrerar med dagligvaruhandelns motsvarande produkter”, att ”[m]öjligheten att integrera försäljningen av läkemedel med handelsvaror ger Apoteket AB fördelar”, att ”[e]n sådan fördel är att Apoteket AB via monopolverksamheten får en försäljningskanal till kunder” samt att ”[det är] svårt att upptäcka om företagets monopolverksamhet subventionerar handelsvarorna.”¹¹

Enligt Företagarombudsmannens mening finns det dessutom risk för ytterligare konkurrenssnedvridning genom att konsumenter tror att den kosmetika, de hudkrämer och de övriga handelsvaror som säljs på Apoteket även har en behandlande effekt eller på annat sätt skulle vara bättre än motsvarande produkter som säljs i den allmänna handeln.

Sammanfattningsvis medför Apotekets försäljning av handelsvaror, enligt Företagarombudsmannens bedömning, en snedvridning av konkurrensen på marknaden för dessa varor och utgör därmed en brist i företagarklimatet. Något allmännyttigt grundat intresse av att staten säljer denna typ av varor finns inte och Företagarombudsmannen anser därför att Apotekets försäljning av handelsvaror bör upphöra.

I bedömningen av förevarande ärende deltog Tommy Adamsson, Patrik Engellau, Thomas Gür, Lars I W Jansson, Nils-Eric Sandberg, Monica Werenfels Röttorp och Edward Waller.

---

¹⁰ *Konkurrens i gränslandet*, s. 12

¹¹ Avveckla apoteksmonopolet med konsumentnyttan i fokus!, Konkurrensverket 2007:1, s. 23 f